

הצעה לפתרון בחינת הבגרות בספרות

מועד קיץ תשע"ח 2018

סמל שאלון

8281

הפתרון נכתב על ידי

אבי הבר

מצוות מורי רשת החינוך אנקורי

המורים שפתרו את הבחינה מחכים לכם פה

www.ankori.co.il/ask

פרק ראשון

1. במחזה אנטיגונה הגיבורה אנטיגונה עושה מעשים קיצוניים, תוך תעוזה. היא יוצאת כנגד המלך ופורצת את גבולות המוסר הקיימות. לדוגמא: אנטיגונה מעזה לקבור את אחיה, בניגוד לפקודת קריאון שאוסר זאת, משום שאחיה בוגד בממלכה- שיתף פעולה עם צבא זר כדי לכבוש לעצמו את השלטון. אנטיגונה, לאחר שעשתה זאת, תוקפת את כל מי שמתנגד לה במקצת. אפילו את אחותה. אחותה איסמנה מסכימה עקרונית למעשיה של אנטיגונה אך אומרת לה: "מה חס ליבך למעשים קרים מקור", היא חוששת לגורלם, אך אנטיגונה שוללת את אחותה, את התנהגותה ומאשימה בבגידה בזיכרון אחיה המת. כך שמעשיה הקיצוניים הבאים לידי ביטוי בלעג גלוי לשליט וביציאה כנגד חוק המלך, שבמקרה שלפנינו הוא חוק סביר.

2. הרעיון המרכזי במחזה אנטיגונה הוא המאבק בין חוק מלך לחוק אלים. את חוק המלך מייצג קריאון ומסכים איתו היימון בנו. אנטיגונה מייצגת את חוק האלים. יש הבדל גדול בין חוקים אלה. חוק המלך קשור להיגיון האנושי, אפשר לתבוע אותו. חוק האלים הוא חוק פילוסופי שלא ניתן לתבוע אותו. את המאבק הזה מעצב המחזאי בעזרת אמצעים דרמטיים: המאבק בין אנטיגונה לקריאון והמאבק בי אנטיגונה לאיסמנה. בדיאלוג בין קריאון לאנטיגונה, קריאון מעלה נימוקים הגיוניים בעוד שאנטיגונה תובעת את צדקת האלים. דיאלוגים נוספים המציגים את הרעיון המרכזי הוא הדיאלוג בין הנביא תרסיאס והמלך. תרסיאס הנביא קורא לקבורת המת, פעולה שקריאון מתנגד לה. בתוך הדיאלוג הזה בין הנביא לקריאון, הנביא מאיים על קריאון: "על ראש בנך לא עוד ירבה ליסוב גלגל השמש במרום". קריאון לא נכנע. קריאון נכנע רק כשמסתבר לו שנבואת הנביא מתקיימת ואז במונולוג הארוך האחרון, הוא אומר "קחוני איש דמים, עלי דם ילדי". קריאון נסוג בו מחוקיו.

4. במחזה של ארתור מילר, מותו של סוכן, התפאורה משמשת את הרעיון המוצג במחזה, וילי לומן, הסוכן הנוסע מסתובב עם מזוודה, בניו ביף והאפי לבושים בגדי ספורט כשהם מתארים את חווית נעוריהם. הלבוש משמש את המחזאי כדי לתאר את פער הזמנים בין שתי התקופות. המחזה בנוי על שני מישורים: מישור המציאות ומישור הסיוט. התפאורה משמשת בשינויה לשני המישורים. וילי בסיוט חולם על הנערה שלה הבטיח גרביים, היא משמשת את המחזה כדי להציג את המשבר, דבר דומה ביחסיו של וילי לשכנו צ'ארלי שמופיע בשני המישורים כאותה הדמות. ברנרד בנו של צ'ארלי מגביר את סיוטיו של וילי. נראה כך את דמותו של אחיו של וילי, בן, המייצג את דרך ההתעשרות המהירה בחברה האמריקאית, כך שהתפאורה העוסקת בבן מאפשרת למתבונן להבין את השקרים שישנם בחלום האמריקאי.

פרק שני- סיפור קצר

5. הסיפור תהילה. תהילה היא דמות מרכזית בסיפור, הלומדת על עצמה ועל חייה. הקורא מדמיין את תהילה כדמות של צדיקה, דבר שתהילה לא מסכימה איתו. הסופר, מציג את תהילה במקביל לרבנית הזקנה: המקטרת והרוגזת על העולם כולו, בעוד שתהילה מברכת כל דבר. אתה למד על התפתחות דמותה של תהילה רק מתוך סיפור חייה. תהילה עמדה להינשא לשרגא, עד שהסתבר להוריה ששרגא הוא חסיד לכן בוטלו אירוסיהם. שרגא הודיע שלא יסלח. תהילה נישאה לאחר, ילדיה מתו בתאריך המקביל להודעתו של שרגא שלא יסלח. תהילה מבקשת מן המספר לכתוב מכתב לשרגא. במכתב היא מבקשת את סליחתו של שרגא ומודיעה שהיא סולחת לו. רק מתוך המכתב הזה עולה הנושא המרכזי ביצירה, אותו ניסה עגנון להסתיר. תהילה היא בת דמותה של אשת השטן. היא יודעת ששרגא מת, על זה נודע לה כשביקשו להתפלל לעילוי נשמתו של שרגא. שלושים יום לאחר שהיא יודעת זאת, היא מודיעה במכתב על סליחתה. אדם שלא בא לקבר ישראל, רוחו מרחפת בעולם ומבקשת את תיקונה. שרגא לא בא לקבר ישראל, מכאן תהילה מתעללת בנשמתו של אדם מת, שלושים יום. היא מבקשת את סליחתו משום שהתעללה בו, כשידעה על מותו ומבקשת שיסלח לה על ביטול אירוסיה. כך שבתוך הסיפור הזה תהילה לומדת על עצמה. הקורא לומד על תהילה השונה מדמותה של תהילה ברצף הסיפור.

6. בסיפור הרופא וגרושתו, הנושא המרכזי הוא היעדר תקשורת, הסתרה, חוסר כנות. הרופא, שהוא בן מעמד נחות, מתאהב באחות צעירה המנסה להציג בפניו את האמת שלה, אך הוא הסובל מחוסר כנות, לא מוכן לסלוח לה על יחסיה בעבר עם לבלר. היא מודה בפניו, "יחסים היו לי עם אחר", אך הוא על זה לא מוכן לסלוח. חוסר התקשורת הזו, גורמת לו להתגרש ממנה, אך דמותה רודפת אותו כל הזמן. הסיפור כולו הוא למעשה וידוי של הרופא בפני פסיכולוג על בעיותיו הנפשיות, הנובעות מהסתרת האמת.

7. הסיף הוא כלי רצח. בסיף הזה נרצח יהודה הלוי. הסיף והחשיבה על השימוש בו, אם לא בידי המספר אז בידי אחרים, שיגרמו לרצח, שהרי המספר הוא פציפיסט, הוא מתנגד להריגה. הסיף מציב בפניו עובדה, כל מי שנושא בידיו כלי רצח, לא הכלי הוא הרצח אלא האדם הנושא אותו, לכן פתרונו של המספר הוא פתרונו של ישעיהו: " וכיתתו חרבותם לאתים". המספר חושש מהסיף ומחליט לקבורו בגינה בקבורה יהודית תוך הנחה שבבוא הגואל הסיף המוצג כדמות אנושית יגאל.

הגינה שבה קבור הסיף מאבדת את ערכה, את חיותה, אך המספר ממשיך לעבדה על מנת להחיותה.

8.

א. בסיפור רעידת האדמה בצילה, יש תיאור של רוע במשפחתה של דונה חוספה אסתרן. אביה חושד שהמורה שנתן לבתו: חרונמנו רוג'רה מחזר אחרי בתו, לכן הכניס את בתו למנזר ואת חורונימו לכלא. חורונימו עומד להתאבד בכלא. עם רעידת האדמה חורונימו ודונה חוספה אסתרן נפגשים ומצליחים לברוח. הכנסייה מוציאה עליהם פסק דין מוות, במיוחד לאחר שהסתבר שדונה חוספה אסתרן בהיריון. הקהל שעומד ליד הכנסייה, מתכוון לרצוח אותם. וסופו שהוא רוצח את השניים.

ב. בתוך סיפור אימים זה, ישנה קבוצת אנשים, המצילה את התינוק ונותנת מחסה לזוג הצעיר לפני מותם. לאחר שההמון רצח את חורונימו, קונסנצה ואת חואן בנו של דון פרננדו. דון פרננדו ואשתו מאמצים את פיליפ, בנה של חוספה אסתרן.

פרק שלישי - רומן ונובלה

9. בנובלה הזקן והים הדמות המרכזית היא סנטיאגו. סנטיאגו כל שאיפותיו הם שאיפות הזקן להוכיח שאינו חסר ישע. הזקן נאבק כנגד הגדרת החברה המניחה שיש דבר להצדיע לו, הוא כבר סאלוט גמור. הוא יוצא אל הים, לא לצורך פרנסתו, אלא כדי להגשים את שאיפתו, להוכיח שהוא יכול עוד לתרום לחברה. מי שעומד במקביל לדמותו של סנטיאגו הוא מנולין, הילד. דבריו של מנולין הילד, במסגרת הסיפור, מציגים את הגיבור, שאיפותיו והצלחתו. בתחילת הסיפור, מנולין מציג את עמדותיו בעזרת שקרים לבנים. הוא מסביר שהוא לא יוצא כבר עם סנטיאגו אל הדייג כי זה היה רצון הוריו. הוא אומר שהוא יוצא עכשיו בסירה של בני מזל מתוך הנחה שסנטיאגו חסר מזל. סנטיאגו היוצא אל הדייג לבדו, נאבק בכרישים ומצליח ללכוד דג חרב ענק, אך כשהוא שב הביתה, במאבק למציאת הדרך, מאבק שבו הוא מוכיח את יכולתו למצוא דרכים, למרות שהוא עייף וגופו כואב. נכון שאל החוף הוא מגיע כאשר רק שלד של דג נגרר לאחור סירתו. כדי להבין את הגשמת השאיפה עלינו לקרוא את דבריו של מנולין. מנולין שהופיע בתחילת היצירה כמי שעוזר לסנטיאגו הזקן, אך לא מוכן לצאת עמו לדייג, מופיע בסוף היצירה כילד בוכה המחליט לצאת מכאן ואילך עם סנטיאגו אל הדייג. כשסנטיאגו מעלה בפניו את השאלות שהוא הציג תחילה, "ומה יגידו הורידך" משיב מנולין "אני כבר מבוגר". כששואל אותו סנטיאגו: "ומה עם המזל?" עונה: "אני אביא אותך איתי". כך שדבריו של מנולין והצגת הקהל, החברה העומדת ומתפעלת מגודלו של שלד הדג, מעידים על הגשמת החלום.

12.

א. אל תיגע בזמיר - דמותו של אתיקוס, היא חריגה בחברה האמריקאית. הוא שואף לצדק והוא שונה מהחברה האמריקאית השוללת את השחורים. הוא יודע שמאבקו לשחרורו של טום רובינסון, שלא עשה דבר, אלא נאלץ לעזור למאיילה יואל, בתו הבכורה של בוב יואל. צעירה מנותקת חברתית, המטפלת בבית ובשבעת אחיה. היא ניסתה לחזר אחרי טום רובינסון ונלכדה על ידי אביה שחייב אותה לטעון שטום רובינסון אנס אותה. אתיקוס מודע לאמת, לא מתוך הכרת הפרטים אלא מתוך הכרת החברה. משפחת יואל היא משפחה חריגה בחברה, כשאבי המשפחה מנסה אפילו לרצוח את אחיה של סקאוט. אתיקוס מודע לחברה ומודע שלא יצליח במאבק.

ב. התשובה לבי' מסוכנת, כי בימינו ובמיוחד בחברה בה אנו חיים, היחס לשונה ובמיוחד לערבי, דומה מאוד ליחס של החברה האמריקאית בתחילת המאה ה-20 לכושים. יש בישראל קבוצת אנשים המאשימה ערבים היוצאים עם נשים יהודיות בחטיפה ובאונס.

פרק רביעי- שירת ימי הביניים

13. הים ביני ובינך. לאורך השיר קיים מתח, בין קרבה לריחוק. כבר בשורה הראשונה של השיר, נמצא מתח זה. "הים ביני ובינך ולא אטה לחלותך". הדובר היושב על יד קבר אחיו, מציג את המרחק בין שניהם ומדמה אותו בשלב זה לים. הוא חושב שאם הוא לא יעשה זאת, אם לא יבוא אל הקבר הוא יחשב לבוגד. הוא מציג את המרחק ואומר "אחי אני יושב על קברך לעומתך" בשורה הזו, הגלישה בין הדלת והסוגר מבליטה את הניגוד: "אני יושב" ובסוגר: עלי קברך, לעומתך. כל חלקי השיר מציגים את הקרבה והריחוק הזה. הדובר רוצה לתת שלום אך בגלל המרחק הוא לא ישמע את התשובה. או "ולא תרצה לפגשני ביום בו אי לאדמתך". כאן ישנו כפל הנובע ממרחק וקירוב. למה התכוון המשורר ליום בו אי לאדמתך? האם הוא מדבר על מותו או הוא מדבר על מקומו? אני בא אליך אל הקבר, ואתה לא בא לקראתי. כך נמצא לאורך בתי השיר סדרה של ניגודים כאלה. לא אצא, לא תשחק לא תראה. ורק לקראת סוף השיר הוא מבהיר זאת כשהוא אומר: "לא תראה תמונתי ולא אראה תמונתך" וההסבר "למען כי שאול ביתך ובקבר מעונתך". השיר פותח בשאלה רטורית המציגה את הניגוד הזה, המוסבר בהמשך.

14. השיר מליצתי בדאגתי כתוב כדיאלוג בין הדובר לבין ידידו. המשורר פותח בתלונה הידיד טוען שצער בן 16 לא צריך לבכות על יום מותו. בתים חמש ושש הם תשובת הדובר לדברי הידיד שטען שהדובר צריך להמשיך את חיי הנעורים שאחד ממאפייניהם הוא לחיים אדומות: "אשר היה להימשך בילדות, בלחי כחבצלת שזופה". הדובר טוען שהוא סובל עוד מנעוריו: "שפטני לבבי מנעורי על כן הייתה נפשי כפופה". בליבו הוא מוצא את הבינה והמוסר ולכן נפשו הרוצה לפעול בלב קצופה- מישהו רוגז עליה, הלב שופט אותה. בתים אלו משקפים יותר מכל את מצבו הנפשי של המשורר, החש בבעייתו המוסרית הוא מסיים את השיר בצימוד: "הידיד הלועג לו, הציע לו: "להפסיק להתרגז, מה בצע בהתקצף אבל דום וקווה כי לכל מכה תרופה". את הלעג נמצא במשפט הבא של הידיד: "ומה יועיל בכות על המצוקים? ומה יועיל הדמעה הערופה?". המילה מצוקים היא בעלת משמעות כפולה: מצוקה סלעים או צרות. ברור שדמעה ערופה היא דמעת שקר. כי דמעותינו נוזלות ואינן נערפות. המשורר המיואש משיב בצימוד: "ומה אוחיל ועד כמה איאחל". אוחיל- ואיאחל שורשם זהה האחד מקבל את המשמעות של הסבל חיל כיוולדה. איאחל אצפה ובטוח שעוד בטרם תבוא התרופה הוא ימות. "אנוש נכאב אשר נפשו נגופה".

16.

א. ההומלסים גרים ברחוב כשהרחוב הוא אדונם, בדומה לשר שמאפשר להם יציאה או כניסה לרחוב. ההומלסים בחורף חיים בקור ובקיץ מחפשים קור. הם נאלצים לגנוב, ללקט, לאסוף נדבות. כל ההומלסים איבדו זיק של תקווה, אין להם שום מגן: "אלה איבדו כבודם וחירותם".

ב. השורה הפותחת מציגה את הרחוב. המשורר מגדיר את הרחוב כסף ביתו של אלוהים שכל ההומלסים הם נתיניו של אלוהים, ואילו בשורות האחרונות, מאשים הדובר את החברה כשהוא אומר על ההומלסים: "אלה איבדו כבודם וחירותם והיו לכתובת על קיר חיינו כאן".

בשתי השורות הפותחות והמסיימות את השיר נמצא את ההתייחסות אל האדם החי תחת שמי אלוהים וסובל, ובמקביל צרתם של ההומלסים מסמלת אותנו כחברה, היא כתובת על קיר חיינו.

א. השיר הוא שיר בקשה. הבית הראשון והבית החמישי מציגים את הבקשה, כשבתים שני שלישי ורביעי מסבירים את הבקשה. בבית השני השאלה המוצגת בסופו "אומרים יש בעולם נעורים, היכן נעוריי?". לאחר מות אביו חונך ביאליק בידי סבו שהיה קפדן קשוח, שמנע ממנו את נעוריו. בבית השלישי הוא מגלה את נושא האהבה. בגיהנום נפשו של החוטא עולה בלהבות. האהבה מדומה ללהבה. ללהבת האש השורפת את הנפש. ביאליק מעלה זאת כשאלה: "אומרים יש אהבה בעולם, מה זאת אהבה?". אלה שתי השאלות שהן המרכב העיקרי של משמעות השיר. הבית הרביעי הוא סיכום, מתוך הנחה שבלי נעורים ובלי אהבה: "עתה אין לי כלום בעולם, אין לי דבר". ואז הוא חוזר על הבקשה: "הכניסיני תחת כנפך".

ב. כל מי שאוהב קצת נפשו נשרפת באהבה. אין אדם שלא חש בתחושת האהבה, כל אחד נותן לזה פירוש אחר, כי האהבה היא מעין סוד פנימי האם אני שואל את עצמי מאותה שאלה שביאליק שואל? כן. כי גם אני כמאוהב חש שנפשי נשרפת בלהבה.

21. השיר אורן של לאה גולדברג. לאה גולדברג ילידת רוסיה, הנוף הרוסי מופיע ביצירותיה. כשהיא אומרת "כאן לא אשמע את קול הקוקיה", היא מתכוונת לנוף הרוסי וכך גם בשורה השנייה. אך נוף העצים מזכיר לה את ילדותה. המולדת הראשונה קשורה למרחבי השלג, לפלג שקפא בקרח ואילו היום היא נמצאת בארץ שבעיניה היא ארץ נוכרייה. מה שמקשר אותה לארץ האחרת הם ציפורי הנדוד הן העוזבות את מולדתן וחונות בארץ. או כמו שהיא אומרת: אולי רק ציפורי מסע יודעות כשהן תלויות בין ארץ ושמיים את זה הכאב של שתי מולדות". הדוברת קשורה נפשית לשתי המולדות היא אומרת זאת: "איתכן אני נשתלתי פעמיים, איתכן אני צמחתי אורנים, ושורשי בשני נופים שונים".